

Süleýman hemişe premýer-ministr, Wladimirem hemişe prezident

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Süleýman hemişe premýer-ministr, Wladimirem hemişe prezident

SÜLEÝMAN HEMİŞE PREMÝER-MINISTR, WLADIMIREM HEMİŞE PREZIDENT

Putin prezidentlik saýlawlaryna kandidaturasyny goýan badyna, käbir «oppizisioner» partiýalar «ony biz kandidat hökmünde hödürlemekçi diýip, beýanatlar berdi.

Türkiýäniň 9-njy prezidenti Süleýman Demirel we Russiýanyň prezidenti Wladimir Putin

Ýatan ýeri yagty bolmuş Fikret Kyzylok ölmezinden alty ýyl öň sarkazm aýdymalarynyň birini ýerine ýetiripdi. Dilden düşmedik aýdymyň gaýtalamasy şeýle: «Süleýman hemişe premýer-ministr, premýer-ministr hemişe Süleýman» (“Süleyman hep başbakan, başbakan hep Süleyman”).

Şunça ýyl geçenem bolsa, Kyzylokyň Süleýman Demirele haksyzlyk edendigini aýtmaga rugsat ediň. Muny aslynda Demireliň özem telim gezek aýdypdy: «Bir fedora şlýapam bilen alty gezek gitdim, ýedi gezek geldim. Binaenaleýh...”

Ýagny, Demirel «hemişе premýer-ministr» däl, ol gitdim-geldim

oýnaýardy.

Kyzylok aýatda diri bolsa, häzir muny göz öňüne tutup, ondan aýdymy täzeden işlemegi haýyş edip bilerdik.

Hawa, käbirleri kürsä oturybilse bolany... Oturşy oturyş bolýar...

* * *

Öňňin «Medyascope» saýty «AFP» habarlar gullygyna salgylanyp, bir habary çap etdi. Onuň sözbaşysy şeýle: «Dünýäde iň köp wezipede oturan liderler kim?» Bu täsin sanawy siziňem dykgatyňyza ýetireliň:

- Ekwatorial Gwineýada Obiang (81 ýaşynda) – 44 ýyl;
- Kamerunda Biýa (90 ýaşynda) – 41 ýyl;
- Kongo-Brazzawillede Sassou Nguesso (80 ýaşynda) – 39 ýyl;
- Ugandada Museweni (79 ýaşynda) – 37 ýyl;
- Täjigistanda Emomali Rahmon (71 ýaşynda) – 31 ýyl;
- Eritreýada Afwerki (77 ýaşynda) – 30 ýyl;
- Belarusda Lukaşenko (69 ýaşynda) – 29 ýyl;
- Jibutide Guelleh (76 ýaşynda) – 24 ýyl;
- Russiýada Putin (71 ýaşynda) – 24 ýyl;
- Ruandada Kagame (66 ýaşynda): 23 ýyl.

* * *

Täsin sanaw gerek, şeýle dälmi?

«Kürsi bilen bile biten ýalylyar» iň köp haýsy sebitden diýip sorasaňyz, Afrikadan (on lideriň ýedisi) we öňki sowet geografiýasyndan (üçüsi) diýerdim.

Emma dogruçyl bolmaly bolsa, Russiýanyň prezidenti Wladimir Putiniň geçen 24 ýylynyň dört ýylynda (kimsine görä «formal taýdan», kimsine görä «hakykatdanam») ýurdunyň birinji belgili ýolbaşçysy bolup däl-de, ýerini belli bir wagta çenli Dmitriý Medwedewe berip, onuň ýanynda premýer-ministr bolandygyny aýdalyň. Şony hasaba goşsag-a, onda 20 ýyl bolýar. Ýagny, ýene bir öňki sowet respublikasynyň lideriniň – Azerbaýjanyň prezidenti Ýlham Aliýewiň häkimiýet başynda oturan döwrüne deň.

Birnäçe gün öň biri-birine meňzeş iki habar gelip gowuşdy: Putinem, Aliýewem (saýlawlary bir ýyl öňe süýşürüp) ýurtlarynda başinji gezek prezidentlik saýlawlaryna kandidaturasyny goýjakdyklaryny mälim etdi.

Käbir kommentatorlar Putine «Staliniň rekordyny täzelär»

diýdiler. Stalinem 1924-nji ýylda häkimiýet başyna gelip, 1953-nji ýylda aradan çykýança wezipede oturypdy.

Putin saýlawlarda üstün çyksa (muňa şübhelenýän adam bir barmy beri?) 2030-njy ýyla çenli, soňky saýlawlarda-da ýeňse 2036-njy ýyla çenli wezipesinde oturyp biler. Rus lideri 2036-njy ýylda segsen dört ýaşayar.

Uzak wagta çeken beýleki häkimiýetleri-de ýadyma salýaryn. Meselem, Müsürde Hüsnü Mübärek tegelek otuz ýyllap oturypdy. Gazagystanda Nursoltan Nazarbaýewiň şonçarak oturypdy. Tunisde Zeýnel Abidin Bin Ali 24 ýyllap wezipede oturdy. Liwiýada Muammar Kaddafi bolsa 42 ýyllap ýurduň baştutany bolup oturdy.

* * *

Üç hepde öň «Lider gowy bolsa, tä ölýänçä dolandyrsyn, näme bolýarmyş?» atly makala ýazypdym. Şonda-da aýdyşym ýaly, saýlaw kompaniýasy üçin Putine garaşan «sözde oppozisionerlerden kommunisti, nasionalisti we başgasy birnäçe kandidat çykarar we ahyrynda Putin hemmesinden atgaýtarym öňde ýeňiş gasanar. Saýlaw gatnaşanlaryň 75-80%-niň sesini alar».

Häzir bularyň käbirleri göz üçin edýän «oppozisionerligindenem» el çekip, «Putini biz kandidat hökmünde hödürlemek isleýäris» diýýär. Nädip ýöne!..

Pikir soralsyklar kommunistleriň, bagyşlaň, «kommunistleriň» we başga «oppozision» partiýalaryň saýlawçylarynyň aglaba böleginiň prezidentiň ornunda Putini görmek isleýändiklerini görkezýär.

Bu atmosferany biraz içgysgynç görenleriňizem bolup biler. Ýöne darykmaň, rus lideri 1-2% ses aljak käbir kandidatlar ýaly saýlaw kompaniýasyny-da geçirmek islänok, olar bilen mawy ekrana çykyp syýasy çekişmelere hem giresi gelenok. Ine, şuňada saýlaw diýilýär, eger sizem diýip bilseňiz...

АЛЕКСАНДР СЕВАСТЬЯНОВ ПУТИН В РУССКОМ ПОЛЕ

* * *

Putiniň 2024-nji ýylyň mart aýyndaky saýlawlar üçin kandidaturasyny goýmagyna uzak wagtlap garaşylyp ýördi. Dürli belli seneler we köpçülikleýin çäreler üçin çaklamalar we taýýarlyklar görüldi. Emma lider garaşylmadyk pursatda Doneskden bir komandire sylaglandyrylan wagtynda, onuň haýyşyndan ýüz öwürmän: «Wagtal-wagtal başga hili pikirleri-de edipdim. Emma dogry aýdýarsyňyz, häzir belli karara gelmeli wagt. Russiýanyň prezidentligine kandidaturamy goýmaly bolaryn» diýiberdi.

Käbirleri Putiniň «wagtal-wagtal başga hili pikir edýänine», ýagny prezidentlikden gitmegi kellesine getirýänine ynanmady. Dogrymy aýtsam, men-ä Putine ynanasym gelýär. Megerem ol, birnäçe gezek ýerini başgasyna berip, yza çekilmegi pikir etdi. Emma munuň iki şerti bardy:

1. Ýerine gelmeli lideriň we ýakynlarynyň jan howpsuzlygyna

kepil geçmegi (Putiniň özi şular ýaly formulada Boris Ýelsiniň ýerine geçipdi we beren sözünde-de durupdy).

2. Öz aralaryndaky buýr-bulaşyk gatnaşyklary, diňe Putiniň ýolbaşçylygynda durnuklylyk bilen dolandyryp bilýän rus ýolbaşçy elitalarynyň muňa razy bolmagy ýa-da durnuklylygy bozmajak şertleri döretmegi gerekdi.

Netijede Russiýanyň lideri «prezidentligi dowam etdirmegi» makul bildi. Muny «garaşylmadyk pursatda» mälüm eden adamam uruşyň gidip duran Ukrainasyndaky Donbasdan gelen rus komandiridi.

Munuň düşündirişi-de, saýlaw kampaniýasynyň esasy ugrunyň uruş bilen baglanyşyklylykda şekillenjegine yşarat edýän bolsa gerek.

Hakan AKSAÝ.

«T24» gazetini, 14.12.2023 ý. Publisistika